

ANTON RAMOVŠ

IMENITNA PORTALA IZ ŠKOFJELOŠKEGA KONGLOMERATA V LJUBLJANI

V Ljubljani sta se med naravnimi gradbenimi in okrasnimi kamni uveljavila predvsem spodnjejurski gliničan in črni zgornjetriasni lesnobraški apnenec. Prvega srečujemo od Emone do druge svetovne vojne, črnega lesnobraščana pa posebno v izdelkih ljubljanskih baročnih cerkva in portalih, po malem pa vse do današnjih dni. Že Rimljani so delali tudi iz spodnjejurskega podpečana, ki ga je mojster Plečnik zelo povišal. Najdemo ga vsepovsod po Ljubljani. Imenitni so tudi izdelki iz pisanega lesnobraškega apnenca, pa še peračiški pastelno zeleni oligocenski tuf se najde tu in tam. Nekaj je še drugih med slovenskimi gradbenimi in okrasnimi kamni, posebno pohorski tonalit. Zelo malo pa je v Ljubljani izdelkov iz škofjeloškega oligocenskega konglomerata s Kamnitnika.

Sl. 1 Portal Strassoldove hiše iz škofjeloškega konglomerata na Novem trgu št. 6 v Ljubljani.
Foto A. Ramovš.

Sl. 2 Portal Friedl-Reharjeve hiše iz škofjeloškega konglomerata na Trgu francoske revolucije št. 4 v Ljubljani. Foto F. Cimerman.

Med portali sta mi znana samo dva, ki sta izklesana iz škofjeloškega konglomerata. Najiminitnejši je pri stavbi na Novem trgu št. 6, najmogočnejši pa pri vhodu na Trgu francoske revolucije št. 4, ki pelje skozi dvorišče k prostorom gledališča Glej in v Gregorčičevo ulico.

Portal hiše furlanskega grofa Strassolda na Novem trgu (sl. 1) ima v podnožju enostavna, nizka in navznoter razširjena podstavka, ki sta bila obenem tudi odbijača. Na njih stojita kar visoka podboja z bogatima segmentiranimi kapiteloma in nosita značilno oblikovani dvodelni prekladni lok, ki ju povezuje velik sklepnik s segmentom na vrhu. Prekladna loka se navzgor podaljšujeta zgoraj v ravni štirikotni polji, ki sta veliko širši na zunanji strani kot ob sklepniku. Polji trikotnega videza poživlja žleb v bližini zunanjih robov. Portal pokriva profilirana nadportalna polica, ki je v vrhnjem segmentu kar precej pomaknjena navzven.

Robovi celotnega portala so oglajeni, drugi deli pa fino štokani. Portal kar dobro prenaša podnebne spremembe in ker v njem ni kopuč rdečkaste

glinenopeščene kamnine, tudi na portalu zaradi preperevanja ni večjih sprememb. Rožanci so iz srednjedebelezrnatega konglomerata s sivkastim peščenim vezivom. Prodniki v kamnini so iz različnih, predvsem jurskih in deloma tudi krednih prodnikov, ki so kar trdno zlepljeni med seboj.

Najbrž ne bo nikoli znano, zakaj je arhitekt naročil za ta portal ravno škofjeloški konglomerat. Tudi natančna letnica izdelave mu ostaja neznana. Težko bi bilo razumeti, zakaj je kamen z loškega Kamnitnika tu na ljubljanskem Novem trgu z baročnimi stavbami in imenitnimi portali iz črnega lesnobrdskega apnenca pri hišah št. 2, 4 in 5. Tudi stavba s portalom iz ločana ima tlake in stebre po stopniščih prav tako iz črnega lesnobrdskega apnenca in tam ni konglomerata. Očitno je pri njej portal v poznobaročni tradiciji mlajši od prvotnega portala Strassoldove hiše. Tudi pri stavbi Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Novi trg št. 3, je bil prvotni portal zamenjan s portalom iz pastelno zelenega perachiškega tufa. Tudi tega so pred desetletji odstranili in na njegovo mesto postavili sedanjega iz kraškega apnenca in s tem spremenili podobo stavbe in okolice.

Drugi portal iz škofjeloškega konglomerata je pri imenitni empirski Friedl-Reharjevi hiši na Trgu francoske revolucije št. 4 (sl. 2), ki je delo arhitekta Andreasa Meninija. Pozidana je bila leta 1794. Mogočen portal v klasicističnem stilu je postavljen iz velikih štokanih konglomeratnih kvadrov s porezanimi robovi, ki so v visokem loku s prirezanimi stranicami različno mozaično oblikovani. Visok sklepnik je na sprednji strani polkrožno zaobljen z okroglo ploščico na sredini in številkami na njej. Na polkrožni kovinski mreži nad portalom sta črki N in R. Konglomerat sestoji iz srednjedebelež in drobnih, pretežno sivih apnenčevih prodnikov. Kvadri in peterokotni kosi v oboku so izklesani iz zdravega konglomerata, v katerem ni rdečkastih žil in kopic glinenopeščenega materiala. Zato je portal ostal v celoti dobro ohranjen. Pokriva ga dolga, profilirana nadportalna polica, ki sestavlja zunanjo stran balkona nad vrati. Portal, najbrž edini te vrste iz loškega konglomerata, bi bilo treba obnoviti in z ustreznimi novimi vrati bo lahko lep okras na robu Trga francoske revolucije in na začetku Rimske ceste.

Zusammenfassung

DIE EINMALIGEN PORTALE AUS DEM ŠKOFJA LOKA-KONGLOMERAT IN LJUBLJANA

Es werden zwei Portale aus dem Škofja Loka-Konglomerat dargestellt. Das erste befindet sich am Strassold-Haus auf dem Novi trg Nr. 6 (Abb. 1), ausgemeißelt in Spätbarocktradition. Es ist eins unter den eindrucksvollsten aus diesem Stein überhaupt.

Das zweite Portal im klassizistischen Stil befindet sich am berühmten, im Empirestil gebauten, Friedl-Rehar-Haus auf dem Markt der französischen Revolution Nr. 4 (Abb. 2) und ist angeblich das einzige Portal dieser Art aus dem Škofja Loka-Konglomerat.